

ROCALLAURA
SEGONS
EL CADASTRE
DE 1730-1731
I L'ENDEUTAMENT
DEL MUNICIPI

*Per Josep M.T. Grau i Pujol
Roser Puig i Tàrrach*

7



Vista de la façana de l'església parroquial de St. Llorenç. (Fot. Albert Pont)

L'EDAT Moderna es coneix molt poc en els pobles de la baronia del monestir de Vallbona de les Monges, a l'igual que passa amb els termes de les antigues jurisdiccions de Poblet o Santes Creus.

Amb aquest breu article pretenem aportar un gra de sorra en el coneixement del passat de Rocallaura¹. Moltes persones relacionaran el seu nom amb el santuari del Tallat i amb les aigües medicinals.

Tractem d'un lloc fronterer amb influències de l'Urgell i de la Conca (així per exemple part de l'emigració dels últims anys s'ha dirigit cap a aquesta darrera comarca). L'agricultura és de secà, gairebé l'única riquesa explotable juntament amb la ramaderia, amb molts desnivells de terreny franquejats per marges. Els indrets més costeruts i menys productius són ocupats ara pel bosc i la garriga.

I. EL CADASTRE

La font

Després de la Guerra de successió s'introdueix a Catalunya un nou impost, el cadastre, sense que en fos anul.lat cap d'anterior. La percepció és directa i global, és fixa i en metàl.lic, al contrari dels delmes o primícies, proporcionals a la collita i en espècie. Gravava tant la propietat rústica, com la urbana, les rendes, el bestiar i la pròpia persona (personal). No és aquest el lloc de presentar una bibliografia ni una introducció sobre l'ús del cadastre com a font; altres ja ho han fet i la llista de publicacions és molt àmplia².

En els darrers anys han estat molts els historiadors que han utilitzat el cadastre en treballs d'investigació, perquè abasta d'una forma general tot el terme i els seus pobladors. Esdevé com un retrat de l'època amb les dades de la distribució dels conreus i de la propietat que ens resultaria difícil d'aconseguir a través d'altres fonts.

Una de les qüestions més repetides és el grau de fiabilitat. Així, Antoni Segura Mas presenta dos tipus d'ocultacions: l'*absoluta* —declarar menys jornals, abastaria la gran propietat— i la *relativa* —confessar un tipus de terra de qualitat inferior a la real—. Llorenç Ferrer parla sempre que cal utilitzar el document més antic possible, ja que sovint els escrivans copiaven any per altre el cadastre mare, modificant només els noms dels propietaris³.

A les comarques del Camp de Tarragona és lloable la tasca realitzada per l'antic Departament d'Història Moderna d'aquesta ciutat encapçalat pel Dr. Lluís Navarro Miralles⁴.

Les conseqüències de la implantació del cadastre per a la població no foren, com és de suposar, positives, i menys en els difícils anys de postguerra. A Rocafort de Queralt s'ha comprovat l'existència, en els primers vint-i-cinc anys, de vendes de terres i cases per poder pagar el cadastre⁵. Rocallaura per la contribució rústica satisfeia més de 140 lliures, xifra que supera el valor del delme o l'onze anual.

El document analitzat es troba a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, té en total 138 pàgines i li manca el full primer i darrer (o sigui que l'original en tindria 140); manca, doncs, la primera declaració.

Presenta un segon inconvenient, més important, la falta de datació. L'hem poguda solucionar en base a dues premisses. Al final del text se'ns diu que «he passado ha recavar las tierras y formar el nuevo catastro y las demás fincas sujetas al Real tributo del lugar de Rocallaura» seguint l'ordre de l'Intendent General Antonio de Sartine del 13 d'abril del 1730; així doncs, el document no pot ser anterior. El rector s'anomena Marià Vila en el cadastre, però sabem per fonts notariales que el 12 d'octubre del 1731 el Sr. Arquebisbe nomenà Pau Mogas com a rector per la defunció del primer, càrrec que exercirà a partir de la presa de possessió de l'abadia el 22 de març del 1732⁶.

En definitiva, la realització d'aquest instrument fiscal fou feta entre l'abril del 1730 i l'octubre del 1731.

La població

El cadastre ens facilita el número de veïns, i en el 1730-31 comptabilitza 18 caps de casa, sense incloure el capellà, la viuda de Pere Dalmau, Maria —resident a Vallbona— i el comú. El número de vivendes és de 21, de les quals 4 estan inhabitades, és a dir, hi ha una família sense habitatge propi. Es tracta del jornalier Josep Benet, el qual vivia en un immoble propietat de Caterina Cubelles.

El total de declarants puja a 28 persones, i s'especifica en la majoria dels casos l'edat i el parentiu. Del total, 13 s'anoten de forma individual i la resta o bé són pare i fill (major de 14 anys) o germans (dos casos).

L'estimació d'habitants seria entre setanta i vuitanta. El cens del 1719 li atorga 60 pobladors i 15 cases⁷. El 1726, segons una lleva de soldats, existirien 19 cases⁸, xifra bastant fiable i propera a la del cadastre. El 1763 una relació de veïns concedeix a Rocallaura un número molt baix, 17⁹, la qual cosa ens fa dubtar de la seva fiabilitat; d'igual manera tampoc ho és de fiable el publicat per Josep Iglésies del 1773 on només es registren 16 cases¹⁰.

El cens de Floridablanca sembla en aquest cas el més aproximat: el 1787 Rocallaura tindria entorn dels 175 habitants (un 52% dones); gairebé la meitat serien menors de 16 anys.

En la qualificació professional s'esmenta un rector, 32 pagesos, 2 jornalers i 5 viudes. Les parelles casades eren 30¹¹.

En el document del 1791 que citem més endavant sobre el divuitè de grans i les herbes del terme, surten 30 caps de casa¹². Els cognoms dels individus són els mateixos que els del cadastre amb algunes variants: apareixen de nou els Ferrer, Marimon, Siscar i Solsona; havent desaparegut els Cubelles, Grassida, Sovila i Vinyes.

Tot i aquest creixement trobem factors negatius, com poden ser l'emigració i les crisis de mortalitat¹³. L'estudi de la demografia necessita la base dels llibres parroquials (baptismes, defuncions i esponsoris), font bàsica per conèixer en detall i en certesa l'evolució de la població.

La propietat urbana

Els detalls sobre els immobles són escassos; s'omet el carrer, les afrontacions, l'extensió i els pisos. Només apareixen la qualitat, el propietari i el resident (no sempre coincideixen).

La suma total de cases és de 21, distribuïdes com segueix:

TIPUS		%
1. ^a categoria	5	23,8
2. ^a »	4	19,04
3. ^a »	9	42,85
Desconegut	3	14,28
TOTAL	21	100

Cinc d'elles es declaren inhabitades, quatre en mal estat. La de Magí Cabal estava «enavitada y parte derruhida». És a dir, en realitat només quinze estaven en bones condicions. Tret de les de Pere Joan Sans, corresponen a persones amb una tributació rústica baixa.

El jornalero Josep Benet Agustí vivia en la casa de Caterina Cubelles, segurament en règim de lloguer. Només dues tenien corral.

L'edifici de la rectoria es qualifica com a casa derruïda però habitada. Després de la mort de Mossèn Marià Vila, el nou rector de Rocallaura, Pau Mogas, un mes després de la seva possessió, el 21 de novembre del 1731, porta un mestre de cases i un fuster de Montblanc per pressupostar les obres necessàries. El 4 de desembre del 1736 el rector escriu «quan jo antrí en esta abadia que fou die 22 de mars del any 1732 estava la badia que no apareixia casa abitada per un rector, si no una masquita de gitanos tota fumada»¹⁴.

Les poques condicions d'habitabilitat feren que Pau Mogas, clergue i beneficiat de la comunitat de preveres de Montblanc, emprengué les obres. En aquesta època les monges de Vallbona buscaven un lloc per instal·lar la botiga de grans (per la percepció del delme) i el rector ofereix els baixos a canvi que siguin elles qui els arrangin.

Gairebé tothom disposava de casa pròpia, prop de la meitat eren de tercera categoria, la més pobre. Només una persona en disposava de dues, però ambdues enderrocades.

Avançant en el segle XVIII sabem que la casa del comú l'habitaven els pastors dels arrendataris de les herbes.

Ramaderia

Els principals animals declarats són els de càrrega i tir i el porcí, destinat a l'alimentació. El gran absent és l'oví i el cabrum, si bé sabem que en el terme hi pasturaven quatre-cents caps del monestir de Poblet.

La seva distribució és la següent:

TIPUS	Nº	% total	% animals càrrega i tir
Bous*	27	47,36	56,25
Mules	4	7,01	8,33
Ases	17	29,82	35,41
Porcs	9	15,78	—
TOTAL	57	100	

* Un propietari, Pau Estadella, declara 7 bous i vaques.

La presència de bous és aclaparadora. Si descomptem les dues dones, el Comú i el rector, la mitjana per família és d'1,58 bous. La realitat és que onze veïns no en tenien cap, es concentraven en els sis restants, amb un màxim de vuit i un mínim d'un.

Les quatre mules les acaparaven els Bergadà i Miró, pagesos que no tenen bous, i són els majors contribuents en propietat rústica. No apareix cap matxo, cavall o euga.

Els ases es reparteixen primerament entre els qui posseeixen bestiar boví. Núria Sales ha qualificat l'ase com la mula del pobre¹⁵. Per quatre pagesos esdevé l'únic animal de tir disponible.

Respecte als porcs, el percentatge és alt —considerant la forta ocultació d'aquest tipus d'animal en els cadastres—, una de cada dues famílies diu que en té un. La matança s'efectuava a l'hivern, i el seu aprofitament era molt alt (cansalada, greix, embotits, etc.).

Ens ha semblat interessant veure la situació d'altres pobles del corregiment en aquesta primera meitat de segle.

	Vimbodí		Vilaverd		Montblanc*		Cambrils		Valls	
	1739		1739		1731		1745		1748	
	N.	%	N.	%	N.	%	N.	%	N.	%
Bous	12	19.25	4	12.5	61	23.37	46	14.02	44	5.85
Muls/es	52	83.87	23	71.87	120	45.97	151	46.03	283	37.63
Ases	10	16.12	3	15.62	80	30.65	131	39.93	425	56.51
Total	62	100	32	100	261	100	328	100	752	100
Porcs	—		4		1		—		—	

Font: Josep M. Porta i Lluís Navarro (cf. bibliografia)

* També existien un cavall i una euga.

Com veiem la proporció de bous és majoritària a Rocallaura, ni la Conca ni el Camp de Tarragona la superen. Aquestes comarques, per contra, disposen d'un alt índex de mules. Els ases tenen una presència variable, del 15 al 60%.

La substitució de la mula pel bou, a la Rocallaura de la primera meitat del segle XVIII, encara no s'havia realitzat, el procés no es produeix d'igual manera arreu.

S'ha de destacar el paper de les fires de bestiar properes: Verdú, Santa Coloma de Queralt i Prades, com a llocs de compra.

Altres activitats

És clar que Rocallaura vivia de la terra, la seva única riquesa en aquests anys era l'agrícola. Paral·lelament en moltes poblacions es mantenen unes activitats transformadores primàries, com molins de farina, d'oli, premses, olles d'aiguarent; en aquest indret no n'apareix cap (les tres últimes són comprensibles a causa de la insignificant presència de vinya i oliveres). La producció fonamental, el gra, necessita de molins fariners, però també marquen la seva presència una sèrie de factors naturals (com la presència d'aigua) senyorial i econòmics. El recurs d'anar a una població veïna sempre hi és, Vallbona de les Monges hi jugaria un paper destacat.

En la distribució professional hem copçat la manca d'artesans i comerciants, ni tan sols apareixen pastors i manescals.

Una partida de terme es denomina *forn de calç*, és possible que el nom correspongués a una realitat. En termes propers existien forns teulers (Rocafort de Vallbona) i de vidre (Belltall).

Els serveis mèdics els cercaven a Vallbona de les Monges. Així ho hem comprovat el 1732 quan, el 15 d'agost, el regidor major de Rocallaura Llorenç Bergadà, firma la conducta de cirurgia a Domènec Domènec, veí de Vallbona. La paga anual era de 3,5 quarteres de blat meitadenc, bo i rebedor o bé de 8 quarteres d'ordi. Fa de testimoni Anton Pujol, doctor en medicina, igualment veí de Vallbona¹⁶.

L'únic que registra el Cadastre és l'existència d'un forn de coure pa, que s'arrendava amb un benefici per any de 2 ll. 10 s., i una taverna. Tots dos són propietat del Comú.

De la terra hom podia treure altres profits, si bé més reduïts: herbes medicinals, cacera, productes minerals (argil.les per la construcció, calç, guix, etc.)¹⁷.

No es menciona la presència d'arnes d'abelles, d'on s'extreuria mel i cera.

Encara que fora del terme, caldria destacar l'Hostal del Tallat, immoble que aprofitava la presència del camí carreter de Montblanc a Barcelona, tot passant per Tàrrega i Igualada.

Distribució de l'espai i la seva contribució cadastral

L'extensió de totes les parcel.les de terra declarades a Rocallaura és de 966, 047 jornals. Actualment el terme té una extensió de 10,82 km².

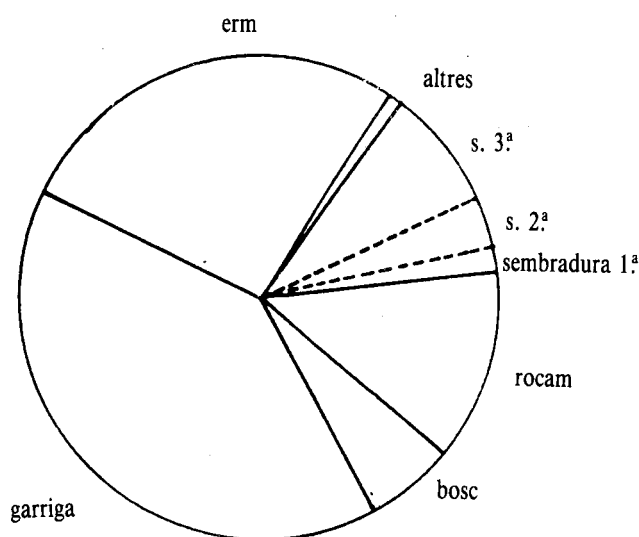
La superfície conreada el 1730-31 no arribava al 14%, amb 133,78 jornals. A Vimbodí el percentatge el 1739 era d'un 20,32% (sobre 2477 jornals)¹⁸ i a Montblanc el 38,28% (sobre 3547,2 j.)¹⁹. Totes les xifres són baixes, inferiors a la meitat.

A primera vista s'entreveu un aprofitament ramader de les terres incultes i unes possibilitats de creixement de la població i de la riquesa agrícola mercès a aquestes disponibilitats.

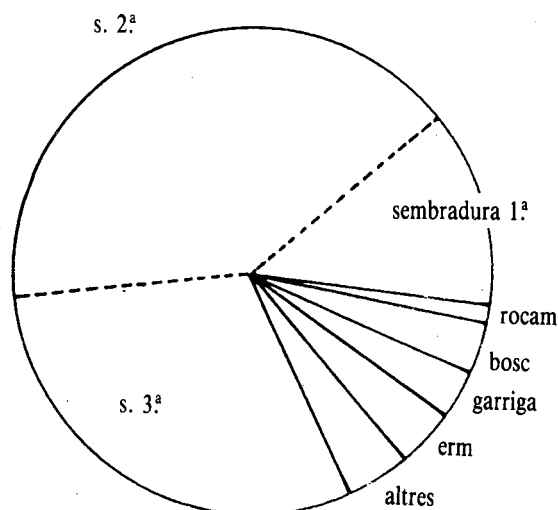
La tributació carrega els conreus, els quals s'emporten el 94,5% del total; la resta serveix per pagar el 68,4% del terme erm.

La sembradura ocupa el 92,31% del territori treballat, predomini cerealístic abassegador que contribueix amb el 89,6% de les lliures. La major part és de tercera categoria (62,05%), seguida de la de segona (25,22) i en darrer lloc la de primera (5,04).

CONREUS



CONTRIBUCIÓ RÚSTICA



Distribució de la superfície declarada del terme de Rocallaura i la seva tributació

CONREU	Classe	Núm. Parc.	%	Jornals	%	Mitjana	Propietaris	%	Contribució (lliures)	%
Sembra 1 ^a	4	11	2,4	6,75	0,7	0,614	7	21,9	19,237	13,7
2 ^a	8	46	10	33,74	3,5	0,733	22	68,7	60,737	43,3
3 ^a	16	72	15,7	83,02	8,6	1,953	25	78,1	45,66	32,6
total		129		123,51		0,957			125,634	89,6
Vinya 2 ^a	16	9	2	4,66	0,5	0,517	8	25	2,677	1,9
Olivera 2 ^a	22	3	6,5	1,37	0,1	0,458	3	9,4	0,343	0,2
Ametllers	12	2	4,4	1,5	0,1	0,75	2	6,2	1,575	1,2
Noguers	11	2	4,4	1,5	0,1	0,75	1	3,1	1,8	1,3
Altres	—	1	2,2	0,62	0,06	0,06	1	3,1	0,353	0,3
Total conreat		145	31,6	133,78	13,76	0,92			132,379	94,5
Erm	30	105	23	262,44	27,2	2,499	31	96,9	2,178	1,6
Garriga	30	119	26	390,75	40,4	3,283	31	96,9	3,243	2,3
Bosc 2 ^a	38	8	1,7	57,25	5,9	7,156	7	21,9	1,906	1,3
Rocam	31	81	17,7	120,812	12,5	1,491	27	84,4	0,501	0,3
Total no conreat		313	68,4	832,872	86,24	2,661			7,778	5,5
TOTAL		458	100	966,047	100	2,109	32	100	140,157	100



Vista parcial d'un pas cobert que dona a la Plaça de l'església. (Fot. Albert Pont)

No és la nostra intenció parlar de les tècniques de conreu, però com bé diu Núria Sales la distribució dels conreus està en relació directa amb les pràctiques agràries²⁰.

Els pagesos emprarien el guaret, a causa de les característiques de secà i pobresa del sòl, potser més endavant es combinaria amb llegums.

Llorenç Ferrer esmenta en els masos del Bages del segle XVIII la pràctica de les boïgues i artigues. Consistia a conrear la terra durant cinc anys sense adob fins a exhaurir-la, després es deixava en repòs²¹.

Els bous, malgrat el seu major consum alimentari, tenen més força per aprofundir la terra i llaurar camps anteriorment erms.

Per altra banda els cereals afavorien el pasturatge a l'estiu, després de la sega fins la llaurada preparatòria per la nova sembra. Així mateix la presència documentada de quatre-cents caps de bestiar oví és un factor limitant per l'augment de terra conreable, especialment de les altres plantacions.

A Montblanc el 1731 els 1038 caps d'oví i cabrum existents es repartien per 2.189, 14 jornals d'erm, bosc i rocam, amb una mitjana de 2,1 j./cap de bestiar²². A Vilaverd el 1739 la relació és d'1',7 j./cap²³. A Rocallaura la proporció és de 2,08 j./cap, proporció gairebé idèntica als anteriors, veiem una adequació a les circumstàncies. L'expansió dels conreus estava condicionada en part per la minva de la ramaderia de llana.

El creixement del número d'habitants determinarà un augment dels recursos, en el nostre cas mitjançant la superfície agrícola.

La vinya, amb 4,66 jornals, suposava un 3,48% del total conreat. L'olivera un 1,02%, els ametllers un 1,12%, a l'igual que els noguers, i la resta només un 0,46%. Sumats tots quatre no superen els cinc jornals. No hi consta cap figuera, cirerer, codonyer o altre arbre fruiter. En conjunt tributen el 4,9% del total.

La producció de vi i d'oli és minoritària, ben segur que amb els anys tindrà un protagonisme més elevat.

En la zona no llaurada destaca la garriga (40,4%), seguida de l'erm (27,2%) i el rocam (12,5%); finalment el bosc (5,9%). Precisament d'aquest darrer s'extreia la llenya i el carbó vegetal, únic material energètic de l'època, i proveïa de fusta per a la construcció de vivendes i d'utilitat agrícola. La massa arbòria a la vegada suposava una enorme capacitat de recepció d'aigua i deturava l'erosió del sòl.

Els 832,872 jornals de terra no conreada, un 86,24% del terme, satisfieia només el 5,5% de la imposició rústica.

Resumint, volem destacar el baix índex de terres conreades, amb una hegemonia aclaparadora del cereal. La superfície sense llaurar esdevé idònia per les pastures; la presència de bestiar limitarà a la vegada l'expansió agrícola.

Parcel·lació de la terra i propietat de la terra

Sobre la parcel·lació caldria diferenciar dos aspectes. El cadastre esmenta una per una totes les finques dels propietaris, detallant la seva extensió; ara bé, bona part d'aquelles comprenen conreus diferents, per la qual cosa s'enumera de cadascuna la seva extensió.

Distribució de les finques

Superfície parcel·les	Número	%	Jornals	%	Propietaris	%
0 - 0,4	13	7,8	2,589	0,3	12	37,5
0,5 - 0,9	11	6,6	6,75	0,7	9	28,12
1 - 1,4	20	12	22,342	2,3	14	43,75
1,5 - 1,9	12	7,2	18,905	2	8	25
2 - 2,9	27	16,3	63,31	6,5	16	50
3 - 3,9	21	12,6	69,842	7,2	17	53,12
4 - 4,9	6	3,6	25,562	2,6	4	12,5
5 - 5,9	7	4,2	35,406	3,7	5	15,6
6 - 6,9	16	9,6	98,25	10,2	15	46,87
7 - 7,9	6	3,6	44,03	4,6	5	15,6
8 - 8,9	3	1,8	24	2,5	3	9,37
9 - 9,9	5	3	46,343	4,8	5	15,6
10 - 14,9	8	4,8	97,906	10,1	8	25
15 - 19,9	2	1,2	32,25	3,3	2	6,25
20 - 29,9	4	2,4	92,812	9,6	4	12,5
30 - 49,9	2	1,2	70	7,2	2	6,25
més de 50	3	1,8	215,75	22,3	3	9,375
TOTAL	166	100	966,047	100	32	—

El quadre de la superfície de les parcel·les està elaborat en base a la fragmentació per propietari i no per conreu. En total n'hi ha 166. Més de la meitat no superen els 4 jornals (104 parcel·les), una quarta part entra entre els 4 i els 9,9 (43) i la resta supera els 10 jornals.

A cada propietari li toca una mitjana de 5,18 parcel·les, amb una extensió cadascuna de 5,82 jornals.

Si ens fixem en la divisió per cultius observem que el número d'unitats augmenta considerablement (458). El tipus que s'emporta la major quantitat és la sembra, amb 129 partions d'una mitjana de 0,95 jornals. Com més alta és la qualitat menor és el tamany. Les 17 peces de les altres plantacions tenen un índex molt reduït, uns 0,178 jornals. L'olivera, els ametllers i els noguers ocuparien llocs marginals en la peça de terra.

En conjunt la mitjana de 145 parcel·les de conreu no arriba al jornal.

Les terres no treballades doblaven l'extensió. L'erm i la garriga gairebé arribaven al 50% d'unitats, amb una mitjana de 2,5 i 3,28 jornals, respectivament. No obstant les més grans són les 8 parcel·les de bosc, amb 7,15 jornals.

Cada parcel·la declarada inclou 2,76 subparcel·les de conreu.

La propietat en general es troba força repartida. Per cap corresponen 30,19 jornals.

En la llista dels terratinents de Rocallaura, si exceptuem els qui posseeixen menys de 10 jornals (fills o germans, una viuda i alguna possible equivocació en els noms per part de l'escrivà) la majoria tenen entre els 27 i els 48 jornals. Un petit grup (Josep Benet, Sebastià Miró, Llorenç Bergadà i Magí Cabal) controlen el 38,5% del total (371,83 jornals); són els qui trobarem en el govern municipal.

TERRATINENTS DE ROCALLAURA

Núm.	Propietari (ordre alfabètic)	Jornals Totals	N.	Contribució (en sous)	N.
1	Benet, Josep	117,218	1	274,068 sous	3
2	Bergadà, Llorenç	87,81	3	515,530	1
3	Cabal, Magí	73	4	31,705	17
4	Cabal, Manel	3	22	31,957	16
5	Claver, Marc	34,874	9	97,809	9
6	Comú de Rocallaura	35	8	0,332	23
7	Copons, Joan	4,75	21	63,728	12
8	Copons, Josep	41,187	7	143,833	7
9	Cubelles, Caterina	5,812	20	20,091	20
10	Dalmau, Isidre	29,656	14	72,114	11
11	Dalmau, Maria	47,999	5	158,195	4
12	Estadella, Pau	31,718	12	93,096	10
13	Estrader, Pau	6,5	19	18,164	21
14	Grassida, Francesc	11,031	17	25,336	18
15	Miró, Sebastià	93,811	2	497,708	2
16	Rector	10,25	18	24,037	19
17	Renyer, Josep	27,593	16	58,463	13
18	Sans, Isidre	33,811	11	152,382	5
19	Sans, Josep	30	13	55,066	14
20	Sans, Pere Jaume	1,25	23	18,124	22
21	Sans, Pere Joan	42,624	6	102,703	8
22	Sovila, Joan	34,187	10	33,962	15
23	Torrelles, Ramon	28,468	15	150,073	6

TERRATINENTS FORASTERS

					Lloc origen	
1	Artigues, Manel	20,843	3	71,479	2	Verdú
2	Batlle, Magí	66	1	28,624	3	Belltall
3	Berenguer, Ramon	4,5	6	11,539	5	Belltall
4	Casals, Francesc	1,5	9	9,961	6	Solivella
5	Feixet, Francesc	2	8	1,494	7	Verdú
6	Llort, Miquel	3,5	7	0,539	9	Blancafort
7	Miró, Bernat	6	4	19,934	4	Blancafort
8	Torres, Domènec	5	5	0,747	8	Solivella
9	Vives, Manel	25,155	2	86,117	1	Forès

DECLARACIÓ RÚSTICA

	Núm.	Jornals	%	Mitjana	Contribució	%	Mitjana
Rocallaura	23	831,549	86,08	36,15 j.	131,92 ll.	91,96	5,73 ll.
Forasters	9	134,498	13,92	14,94	11,52	8,04	1,28
Total	32	966,047		30,19 j.	143,44		4,48 ll.

Ara bé, no tota la terra té igual riquesa. Tres persones (Llorenç Bergadà, Sebastià Miró i Josep Benet) aporten el 45% de la contribució rústica del terme. Curiosament els dos primers són els únics que tenen un parell de mules, animals més ràpids que els bous.

Superior a les cinc lliures de pagament queden sis individus més. El número d'ordre s'aproxima bastant a la superfície de la terra, tret de dos casos: Isidre Sans, que ocupa el número 11 en la primera columna té el 5 en la segona, i Ramon Torrelles és el 15è i el 6è respectivament. El nombre de jous que posseeixen és elevat, el Sans en té quatre i el Torrelles dos.

Les terres comunals no tenen gaire importància (un 3,62% del total). Hi ha un declarant que no té terres, el pagès Josep Vinyes, tot i tenir casa de primera, una era, dos ases i un porc. Aquest fet ens estranya, el nivell social ha de ser alt per aquestes propietats, no pot tractar-se d'un jornaler. Oculta terres o s'ha arruïnat?

Si repassem els cognoms que desapareixen des del 1730-31 al 1760, veurem que són els d'una tributació rústica més baixa: Cubelles (número 20), Grassida (n. 18), Sovila (n. 15) i Vinyes (0). Els nous adquirits adquireixen part de les seves terres (almenys així s'anota posteriorment en el cadastre).

La riquesa es presenta agrupada en vuit famílies que dominaven el 70% de la producció.

Respecte al lloc de residència dels propietaris, únicament nou d'ells sabem amb exactitud que són forasters. Posseeixen 134,5 jornals (13,92%) però la seva aportació al fisc només és del 8,04%. La seva procedència és majoritàriament de la Conca de Barberà —divisió administrativa de la Generalitat del 1936—, seguida de l'Urgell (Verdú).

D'igual manera cal preveure una tinença de terra de rocallaurencs fora del seu terme, en general en els pobles veïns. El monestir de Vallbona no hi declara res, només la percepció del delme (dotzena part), ens estranya.

Desconeixem de Rocallaura la forma d'explotació, el rendiment obtingut, el sistema de transmissió de béns, l'evolució dels preus agrícoles, la pressió del règim senyorial, els canals de comercialització, etc. Tot això i altres fets s'haurien d'estudiar a través d'altra documentació.

Contribuents de Rocallaura el 1730-1731

DECLARANTS	Parentiu	Ofici	Edat	Núm. Cases	Qualitat	Bous	Mules	Ases	Porcs	Corral	Era
Benet, Josep		P	23	1	1. ^a	4	—	1	—	1	1
Benet, Josep		J	20								
Bergadà, Llorenç	germans	P	26	1	1. ^a	—	2	—	1	1	1
Josep		J	22								
Cabal, Magí		—	—	1	3. ^{a*}						
Claver, Marc		P	25	1	3. ^a				1		
Comú de Rocallaura				1	3. ^{a*}						
Copons, Joan		P	40	1	3. ^a	—	—	2	1	—	1
Copons, Josep	pare fill fill	P	64	1	2. ^a	3	—	2	1	—	1
Josep		P	22								
Joan		P	18								
Cubelles, Caterina				1	3. ^a						
Dalmau, Isidre		P	35	1	3. ^a	—	—	2	1	—	—
Dalmau, Maria		Vda.		1	3. ^{a*}						
Estadella, Pau	pare fill	P	70	1	2. ^a	7	—	1	—	—	1
Miquel		P	23								
Grassida, Francesc	pare fill	P	60	1	3. ^a						
Isidre		P	14								
Miró, Sebastià	germans	P	40	1	1. ^a	—	2	1	—	—	1
Pau		P	20								
Rector				1	?						
Sans, Isidre	pare fill	P	47	1	1. ^a	8	—	2			
Magí		P	14								
Sans, Josep		—	—	1	2. ^a						
Sans, Pere Joan		P	25	2	?*	1	—	1	1	—	—
Sovila, Joan		P	50	1	3. ^a	—	—	1	1	—	—
Torrelles, Ramon	pare fill	—	40	1	2. ^a	4	—	2	1	—	1
Ramon		—	14								
Vinyes, Josep		P	52	1	1. ^a	—	—	2	1	—	1
TOTAL				21		27	4	17	9	2	8

* Inhabitada

P = pagès; J = jornaler

II. ELS RECURSOS DEL COMÚ

A) Els drets sobre la collita de gra. Un endeutament de més d'un segle.

Al final del cadastre s'afirma que l'any 1700 el comú de Rocallaura es carregà un onzè dels grans que es collien en el terme pel preu de 2000 lliures al convent de sant Domènec, de l'orde de Religiosos Predicadors de Tarragona. La forma de cobrament era mitjançant la col·lecta, és a dir, els dominics ho delegaven a un tercer qui es quedava un percentatge sobre el total, els guanys eren sempre proporcionals a la collita. L'altra variant, no utilitzada, l'arrendament, consistia a donar en pública subhasta el dret per un període curt a canvi d'una xifra fixa anual, establerta de bon començament. Fou emprada per molts senyors jurisdiccional.

El cadastre estima el benefici que s'obtidria del referit onzè, en cas d'arrendar-se, en 100 lliures; xifra que traduïda a la producció agrícola en cereals seria de l'ordre de les 1100 lliures.

El dret de collita incloïa exclusivament totes les classes de grans «a saber de forments, blats, sègols, ordi, mesturas, civadas, espeltas y mills» dels veïns de Rocallaura, collits tant en el terme com a fora.

La localització d'un document notarial de l'any 1791 ens ha permès seguir minuciosament tot el procés d'aquest dret²⁴. S'imposà l'any 1693 als Dominics de Tarragona, i aquests el vengueren a carta de gràcia a Pau Borràs i Manuel Borràs, pare i fill, ciutadans honorats de Barcelona, i Paula Gallitó, muller del segon. Aquests el 4 d'octubre del 1743 el cediren al reverend Joan Llobera, prevere i rector de Sallent, com a obtentor del benefici de sant Pere i sant Jaume, fundat a la capella de sant Pere Apòstol de Granyena (La Segarra). El prior de sant Domènec revengué l'onzè el 17 d'octubre del 1743 al dit Llobera.

Set anys després, concretament el 9 de gener del 1751, Llorenç Bergadà i Ramon Torrelles en nom de l'Ajuntament i els veïns de Rocallaura acordaren l'addició de 888 lliures a l'onzè²⁵. És a dir, el Llobera els entregava la dita quantitat però l'oferia al valor que aleshores tenia, 4172 ll. 1 s. 7 d., amb una suma total que passava a 5060 ll. 1 s. 7 d. La destinació dels diners era la lluita de tres censals que tenia pendants el Comú. El 23 d'octubre del 1760 el regidor de l'Ajuntament, el pagès Paul Dalmau, amb consentiment de l'abadessa del monestir de Vallbona, reduí l'onzè (9,09%) al quinzè (6,66%); a més agregà al còmput 100 quarteres de gra —60 de mescladís i 40 d'ordi— en espècie i 154 ll. 10 s. 8 d. en metàl·lic²⁶. Novament l'efectiu es destina en la seva majoria a liquidar deutes: 125 lliures serveixen per un censal al rector de Vallbona, 25 ll. més són l'import de dues casulles noves per la sagristia de l'església de Sant Llorenç.

El 27 de novembre del 1774 les autoritats i habitants de Rocallaura cediren el dret de redimir aquesta imposició sobre la sega a la comunitat cistercenca de Vallbona. A canvi es reduïa el percentatge de percepció, ara seria un divuitè (5,55%). L'any següent, el 30 de març del 1775, els rocallaurencs reconeixien que a més de les 5214 ll. 12 s. 3 d., quantitat que el monestir lliurà a l'obtentor del Benefici de sant Pere i sant Jaume referit (les monges aconseguien tots els drets sobre el divuitè), s'havien d'afegir 199 lliures corresponents a dos censals que el Comú feia a la comunitat i sagristia i 392 ll. 10 s. en paga de les 100 quarteres de gra (dipositades a l'arxiu de la diòcesi de Solsona) i encara finalment 133 ll. 17 s. 6 d. en concepte de despeses de dipòsit, desglossades com segueix:

- 39 ll. 15 s. Àpoca signada l'1 de febrer del 1775
- 1 ll. 4 s. 3 d. Salari del notari i paper segellat
- 14 s. 3 d. Certificat de la dita quantitat del dipòsit
- 1 ll. 4 s. Sou dels arxivers
- 7 ll. 10 s. Sou del nunci de la cúria de Solsona
- 83 ll. 10 s. Sou i paper segellat acta de cessió, un poder i altres conceptes.

En total el numerari ascendí a 5939 ll. 19 s. 9 d. De nou la contrapartida de la puja era la reducció del dret. El 23 de maig del 1775 passava a un vint-i-quatrè (4,16%), més de la meitat de l'onzè inicial.

Davant aquest panorama arriba l'any 1791 quan tres pagesos, Josep Andreu, de Biure, Gabriel Palau, de Torregrossa (les Garrigues) i Francesc Mercer Coll, de Sant Pere de Ribes (Garraf), ofereixen als de Rocallaura 6000 lliures en efectiu per lliurar-se de la càrrega que durant cent anys portava la població damunt. Les condicions a grans trets són dues: la primera cobrar un divuitè dels cereals (igual que en el període 1774-1775) durant quinze anys (1-VI-1792 al 31-V-1807) i el dret de pastura. Fixem-nos bé que no es parla dels altres fruits, exempts de tributació i d'ínfima representativitat. De l'herbatge en farem menció en l'altre apartat; sobre els grans els pactes són senzills: seran percebuts de la mateixa manera que ho feia el monestir, en cas de trobar els cereals barrejats amb lleguminoses només comptaran la part proporcional dels primers.

L'ajuntament cedia als tres pagesos forasters la casa i botiga de la vila per guardar-hi la recaptació. S'impedeix també qualsevol cessió a tercers d'aquest dret de la collita i pasturatge. L'escriptura fou feta a Rocallaura el 14 de novembre del 1791 davant del notari montblanquí Pau Tomàs Joli, amb el vist i plau del batlle, dos regidors i altres vint-i-set caps de casa, dels quals només un (Ramon Bergadà) sabia signar²⁷.

En el mateix manual notarial, a continuació d'aquest, trobem el rebut de 5952 lliures i 4 sous en concepte de la remissió perpètua del vint-i-quatrè dels pobladors de Rocallaura²⁸.

Com hem vist l'endeutament de finals del segle XVII perdurà fins els primers anys del XIX, més d'un segle. Fou fet a carta de gràcia, és a dir, amb la possibilitat d'anul·lar-lo sempre i quan es retornés el capital. És interessant copsar la circumstància que no es concedís al monestir de Vallbona, senyor de la vila i terme, sinó a l'orde de Dominics de Tarragona, més allunyat en l'espai, i després al reverend Llobera, veí de Valls.

Amb el temps el Comú acumulà més deutes. La sortida que es trobà fou la de demanar diners i afegir-los al compte, el concessionari s'hi avenia, no hi perdia, és de suposar que amb els anys la superfície conreada augmentà i així també els beneficis. L'any 1760 l'addició comporta una minva del percentatge (un 2,43% menys), el 1774 al traspasar-lo al monestir baixa un 1,11%; el 1775 perd encara un 1,39%: en total s'aconseguí una reducció d'un 4,93%.

En l'últim quart de segle la situació més aviat perjudicava els de Rocallaura: el 1791 es cancel·là el dret amb el cenobi de Vallbona i se'n creà un de temporal, durant 15 anys, pel 5,55% de la collita i les herbes, per unes 6000 lliures, el valor de les darreres oscil·laria entre el 17,5-25% (unes 70-100 lliures anuals). La resta correspondria al divuitè, o sia unes 330-300 lliures anuals, el triple de la dècada dels trenta (atenent que era un onzè). En seixanta anys el valor de la producció s'havia multiplicat per cinc, els factors que hi prenen part són múltiples: l'evolució del preu del blat i la posada en conreu de noves terres, sobretot.

Altres localitats de la rodalia patien dificultats econòmiques. El 12 de febrer del 1719 el batlle i regidors de Vallbona de les Monges i els particulars (en total 44 veïns, tots pagesos menys un), arrendaven per 7 anys (12-II-1719 a l'11-II-1725) «lo onse de tots grans ques culliran en lo terme de la present vila de Vallbona, Montesquiú y quadra, ço és blat, ordi, sivada, espelta, espletós, mill, vi, oli y de cànem y no de altra cosa més ço és dels grans sobredits» a tres pagesos: Joan Torres de Montblanc, Anton Torres, de Solivella i Ramon Bergadà, de Llorenç²⁹. El preu a què s'arribà fou de 875 lliures (125 ll. anuals).

L'Ajuntament els deixà també botiga per posar els grans i un cup per la verema. S'estipulà que els arrendataris no pagaran res per raó del Cadastre. El 4 de juny del 1720 els edils reconeixien haver rebut d'Anton Torres 31 lliures per l'arrendament³⁰.

B) Els drets de pastura

En el comentari anterior sobre la distribució de conreus hem esmentat un fet característic: més de les tres quartes parts del terme no són conreades. En total 832,87 jornals, dels quals únicament un 6,87% estava cobert per una massa forestal. El recurs principal, les herbes, s'aprofitava pel bestiar oví.

Vilà Valentí al parlar de la transhumància a Catalunya remarca el paper que tingueren les comarques de la Noguera, el Segrià, l'Urgell, les Garrigues i altres en facilitar les pastures a l'hivern per als ramats que durant l'estiu havien romàs al Pirineu³¹.

En el Cadastre només es declaren animals de tir (bous, ases i mules) emprats pel conreu i transport. Ara bé, diu que l'any 1729 el comú de Rocallaura va empenyorà les herbes del terme per 300 lliures al monestir de Poblet, el qual hi tenia 400 caps de bestiar de llana.

El 14 d'octubre del 1733 i l'abadessa de Vallbona nomenà el rector de Rocallaura, Pau Mogas, procurador seu per treure de l'arxiu de la Confraria de preveres de Tarragona 590 lliures, quantitat necessària per redimir les herbes del comú rocallaurenc que aleshores posseïa Poblet³².

L'any següent Isidre Sans, batlle, i els regidors Llorenç Bergadà i Isidre Siscar «atenent y considerant que lo pobla de Rocallaura y sus individuos se troba en grand necessitat y no té altra modo ni via per a socorrer las nessecitats» acorden juntament amb tots els veïns arrendar per dos anys a Poblet el dret d'herbatge, per la qual cosa atorguen poders a Llorenç Bergadà per cobrar de l'abat l'import de 58 lliures. Mercès als comptes del bosser de Poblet (setembre 1734 al març del 1735) sabem que als dominis de l'Urgell es mantenien 686 ovelles i 14 cabres, mentre que a la Segarra al nombre ascendia a 3921 caps (oví i cabrum). Agustí Altisent indica els termes de pastura, gairebé tots sota jurisdicció populetana (la Conca de Barberà, les Garrigues i l'Urgell); n'era l'excepció Rocallaura³³.

Avançant en els anys hem localitzat un contracte d'arrendament de les herbes de Rocallaura durant quatre anys (14-VI-1770 al 13-VI-1774) a Francesc Rubinat, menor, pagès de Ciutadilla, per 280 lliures (70 ll./any)³⁴. S'inclouen tant les «comunes com particulars». Aquest serà un punt de litigi en molts indrets (com a Nalec) especialment quan existeixen ramaders: la limitació del recurs provocava seriosos enfrontaments.

En conjunt es deixaven pasturar dos ramats de llana (no especifica el nombre de caps), només es permetia portar vuit cabres (quatre per cadascun) amb els seus cabrits. La finalitat principal era proveir de llet els habitants, molt consumida pels malalts. S'obligava a tancar-los en corrals dins del terme, res no es diu sobre la propietat dels fems.

Altres avantatges eren el compromís d'abastament de carn en dues diades assenyalades, el segar i la Festa Major, al mateix preu que les carnisseries veïnes, es constata doncs un baix consum de carn d'aquest tipus: la de porc era més popular.

La presència del bestiar limitava l'agricultura; un pacte determina que cada veí podia fer una quarta i sis quartans de sembradura per «cultia» i abans de passar l'arada havia d'avisar els pastors perquè hi portessin els ramats a menjar les herbes. Els perjudicis de les malifetes en els arbres i conreus són omeses, només s'indica la prohibició de penetrar en les terres en pols.

La vila es comprometia a donar casa al pastor o pastors amb la llibertat de poder tallar llenya en qualsevol lloc.

Quan es fan els tractes del 1791 per redimir el dret sobre els grans veiem que també s'inclouen les herbes del terme. Les condicions pels anys 1792-1807 són més precises. El màxim de bestiar «gros» permès és de 350 caps, un 12,5% menys que Poblet el 1729. Les cabres es redueixen a quatre, dues de les quals servirien per donar llet gratuïtament als rocallaurencs.

Els tres pagesos obtentors s'encarregarien de fer l'abastament de les carns als veïns a 7 s. 6 d. la lliura de moltó i 6 s. la de baciva.

El comú li cedia tres corrals, i una casa pels pastors, essent aquests exempts de pagar el personal del cadastre.

Els fems produïts restaven a favor dels veïns, i constituïen ajut en l'adob de les terres.

Les disposicions sobre les precaucions dels animals són més abundants, no podien entrar en els guarets en pols fins a les 9 del matí, guardarien «las plantadas» en temps dels fruits i s'impedia el seu pas quan les garbes fossin al tros. En cas d'intromissió calia satisfer el valor del dany sense pagar però cap multa.

Per cada habitant s'atorga per son ús 7 porques de terra pròpia per «cultia» tres dies abans de llaurar-los havia de donar un avís als pastors. El detallisme major en els pactes es comprèn al donar-se el pasturatge per un període llarg, hom volia deixar-ho tot lligat.

Els drets sobre les herbes provocaren moltes disputes en el segle XVIII. Segons el cadastre de Rocallaura no existia cap veí amb ramats, la proporció de conreu era baixa (13,76%). L'arrendament sembla que no toparia amb opositors, suposava un ingrés a les arques municipals migrades de per si. Els problemes sovintejaren en diversos llocs³⁵, els interessos agrícoles i ramaders s'oposen, el creixement d'un limita l'altre i viceversa. Les lluites no tenen com a protagonista només el pagès-pastor sinó que, per raó de drets, el comú, el senyor jurisdiccional i els propietaris poden també enfrontar-se.

Prova d'això és Nalec, on al segle XVIII el comú per un cantó i per altre diversos ramaders amb terres pròpies al terme de Nalec (Domènec Valls de Ciutadilla, Anton Miró, Francesc Sanfeliu i Ramon Arrufat de Nalec) mantenen un plet sobre les herbes. El 22 d'agost del 1776 en el tribunal de la Intendència General de Catalunya es dicta sentència a favor de l'ajuntament, el qual ostentaria l'usdefruit sense perdre els particulars la propietat de la terra. El 22 d'agost del 1791 s'arriba a una concòrdia entre les dues parts, mitjançant la qual els quatre pagesos pagarien 1000 lliures a favor del comú, cedint a la vegada els corrals i els fems que es recollissin³⁶. En aquesta mateixa centúria coneixem disputes a Maldà³⁷.

Partides del terme de Rocallaura*

AIGUA CALDA

Les Alsines

BOSC DE LA CANAL

Lo Brandy

Camí de la Font

Camí de Solivella

Camp de la Bassa

Camp del Corral Nou

Camp de la Costa

Camp del Ferraginal

DEL CAMP

COLL ROIG

COMA ARNAU

COMA ASTRUGA

COMA FERAN

COMA MITJANA

COMA DEL TALLAT

COMA TOVA

COMA DEL TRUITER

Comellà de Farriols
 Comellà Gran
 COMELLÀ DE LA PLANTADA
 Comellà del Vicari
 Comellà Salat
 CORRAL SANT FELIU
 CORRAL DEL TIET
 La Cova
 FEIXES DE L'ERA
 Feixes Llargues
 Ferraginal del Camí de Vallbona
 Fonteta del Camí del Tallat
 FORN DE CALÇ
 GORC DE LA CANAL
 L'HORTA
 MAS CALBET
 MAS DE LA MONJA
 OBAC DE LA MATA
 LES PARADES
 Pla dels Gavatxons
 Les Planes
 ELS PLANATS
 Lo Poto
 Roques de sant Llorenç
 LO SOLÀ
 Solà del Camí de Nalec
 Solà Vinyeres
 Torre del Camí de les Eres
 La Toveta
 Tros de l'era
 TRUITER

* (ordre alfabètic. En majúscula les d'una extensió superior a 10 jornals)

1. Sobre aquesta localitat hi ha poques notícies publicades, entre altres destaquem: J.-J. PIQUER JOVER, *La Baronia de Vallbona* (Notes d'estudi); I.E.I., Lleida 1981 i J.M. SANS TRAVÉ, *Història del Tallat*; Virgili i Pagès, S.A., Lleida 1986.
2. Podem consultar els articles d'A. SEGURA MAS:
 - «El Cadastre»: la seva història (1715-1845) i la seva importància com a font documental», a *Estudis d'Història Agrària* (Barcelona), 4 (1978): 129-143.
 - «Els estudis sobre l'evolució de l'estructura de la propietat de la terra: consideracions generals i qüestions de mètode (segles XVIII-XX)», a *III Jornades d'Estudis Històrics Locals*, Inst. Estudis Balearics 1985, pp. 83-84.
 I amb col.laboració amb Jaume SUAU: Metodologia para el estudio de la estructura de la propiedad agraria en Cataluña (siglos XVIII y XIX). A *II Jornades de Metodologia y Didáctica de la Historia*. Cáceres 1981.
3. *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya central (ss. XVIII-XIX)*. Publicacions Abadia de Montserrat. Barcelona 1987, pp. 203-204.
4. Seria llarg enumerar totes les publicacions editades fins ara, la d'un acaràcter més general és:
 - «Aproximación a un estudio de la agricultura en el Corregimiento de Tarragona en la primera mitad del siglo XVIII, a través del Real Catastro», a *Congreso de Historia Rural. Siglos XV al XIX*. Madrid 1984.
 - I de L. NAVARRO, «Una fuente fiscal: el Real Catastro (siglo XVIII), a *II Jornades de Metodologia...*

5. V. GUAL VILÀ, *Terra i guerra (Rocafort de Queralt a l'Edat Moderna)*. Rafael Dalmau, editor. Barcelona 1987, pp. 25-26 i 39.
6. Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (AHAT). Manual Notarial de Rocallaura 1734-1736, caixa 2 núm. 10 s.f.
7. J. IGLESIES, *Estadístiques de població de Catalunya, el primer vicenni del segle XVIII*. Fundació Salvador Vives Casajua-na. Barcelona 1974, vol II, pàg. 688.
8. P. VOLTES VOU, «Distribución de una leva de soldados entre los núcleos habitados de Cataluña en 1626». A *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña* (Barcelona), X (1973): 58.
9. J. IGLESIES, «El Corregiment de Tarragona i la subdelegació de Montblanc l'any 1763». A *Santes Creus*, 31 (1970): 54.
10. «Una relació de pobles i de xifra de cases del Corregiment de Tarragona l'any 1773», a *Santes Creus*, 39 (1974): 444.
11. J. IGLESIES, *El cens de Floridablanca, 1787 (part de Catalunya)*. Fundació S.V.C. Barcelona 1969, vol. I, pàg. 533.
12. En ordre alfabètic són: Francesc Benet, Ramon Benet, Ramon Bergadà, Llorenç Bergadà, Josep Bergadà, Magí Cabal, Pau Cabal, Ramon Claver, Manuel Claver, Josep Claver, Josep Capons, Joan Capons, Francesc Dalmau, Salvador Dalmau, Pau Estadella, Pere Ferrer, Salvador Marimon, Damià Miró, Pere Miró, Magí Miró, Magí Sans, Francesc Sans, Llorenç Sans, Isidre Sans, Magí Solsona, Miquel Siscar, Josep Siscar, Pau Siscar, Ramon Torrelles i Pau Torrelles.
13. Els sis darrers mesos de l'any 1802 es constata a Rocallaura i Montblanquet una gran mortalitat, en total moren 48 individus, un 52% dels quals són albats. J.J. PIQUER JOVER, op. cit.: 74.
14. AHAT Manual Notarial Rocallaura 1734-1736, ibídem, s.f.
15. «Mules, ramblers i fires (segles XVIII i XIX)» a *l'Avenç*, 62 (1983).
16. AHAT Manual Notarial Vallbona de les Monges 1731-1737, caixa 4, núm. 20 ff. 52-52v.
17. Sobre aquest aspecte podem consultar el llibre de J. MATEU, *La pagesia urgellenca abans del Canal*. Barcelona 1982, pp. 156-168.
18. J.M. PORTA, «Vimbodi en el 1739: economia i societat segons la documentació del Reial Cadastre», a *Aplec de Treballs* (Montblanc), 4 (1982): 221.
19. J.M. PORTA, *La vila de Montblanc en el segon quart de segle XVIII*. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1986, p. 155.
20. «Consideracions entorn de la producció i la productivitat agràries de la Catalunya del segle XVIII», a *Estudis d'Història Agrària*, 1 (1978): 130.
21. *Pagesos, rabassaires...*: 106.
22. J.M. PORTA, *La vila de Montblanc...*: 61 i 155.
23. J.M. PORTA, «La població, la societat i la riquesa de Vilaverd en el segon quart del segle XVIII», a *Aplec de Treballs*, 2 (1980): 59.
24. Arxiu Històric de Tarragona (AHT) Protocol Notarial Montblanc núm. 3778 f. 257.
25. Arxiu Històric Comarcal de Valls (AHCV), Notari Andreu Maimó núm. 829 (1751) ff. 7v-10.
26. AHCV Not. Andreu Maimó núm. 841 (1760) ff. 136-139v.
27. Vid nota 24.
28. AHT PNM núm. 3778 ff. 259-260v.
29. Arxiu Parroquial de Montblanc núm. 27 ff. 205-206.
30. Ibídem f. 235v.
31. «La transhumància a Catalunya», a *El Món rural a Catalunya*. Curial. Barcelona 1973, pàg. 87.
32. AHAT MN Vallbona de les Monges 1731-1737, caixa 4 núm. 20 ff. 73-73v.
33. AHAT MN Rocallaura 1734-1736, caixa 2 núm. 10 s.f.
34. AHT PNM núm. 3670 ff. 92v-93v.
35. Enric VICEDO RIUS, «La qüestió ramadera a l'Urgell i al Segrià durant el segle XVIII», a *Actes Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, vol I. Barcelona 1984, pàg. 352.
36. AHT Registre Hipoteques de Montblanc núm. 28 (1791) ff. 404-404v.
37. G. FELIU MONTFORT, «Els plets del Baró de Maldà», a *Actes Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, vol. I, pp. 185-188.